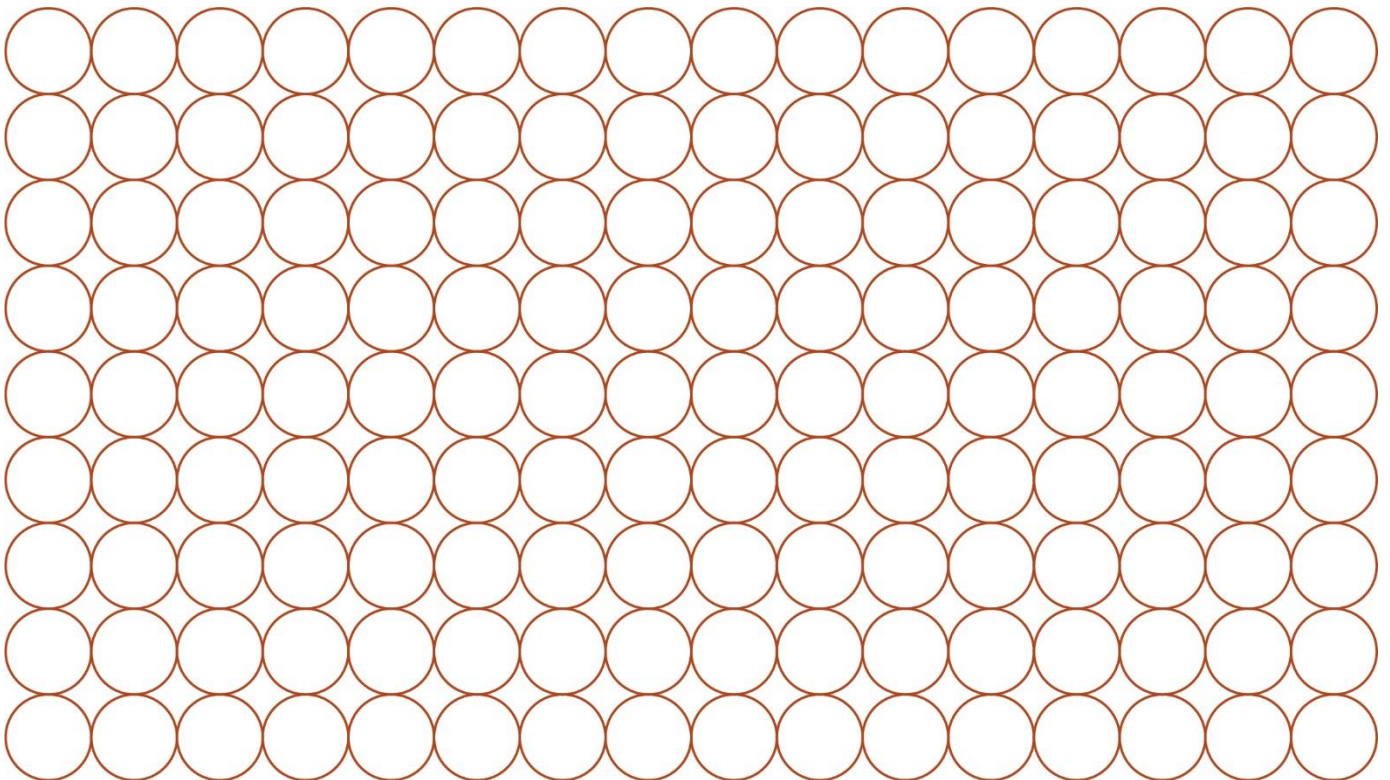

Kommentarmaterial till kursplanen i kommunikation

Anpassade grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-577-1

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte.....	5
Kursplanens långsiktiga mål	10
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	11
Innehållet i ämnesområdet kommunikation	11
Samspela, tala och samtala.....	12
Avläsa, läsa och skriva	14
Texter.....	15
Informationssökning.....	16
Engelska	17
Kommentarer till kursplanens kriterier för bedömning av kunskaper	19
Kriterierna för bedömning av kunskaper i ämnesområdet kommunikation	20

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar utifrån kriterierna för bedömning av kunskaper.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Kommentarer till kursplanens syfte

Ämnesrådets syftestext riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnesområdet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för kriterierna för bedömning av kunskaper.

Svenska, modersmål och engelska

Kommunikation är ett ämnesområde där undervisningen ska ge eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga att kommunicera på svenska, engelska och, om det är aktuellt, ett annat modersmål än svenska. Syftestexten riktar sig till alla lärare som undervisar eleverna i kommunikation, oavsett språk. Kursplanen lämnar dock ett begränsat utrymme för det engelska språket, så länge det inte är en elevs modersmål eller det språk eleven föredrar att använda i olika sammanhang. Stora delar av syftestexten handlar om djupare kunskaper i kommunikation och då åsyftas framför allt svenska och modersmål. Kursplanen gör inte skillnad på elevers första- och andraspråk. Elever med behov av undervisning utifrån ett andraspråksperspektiv ska få det inom ämnesområdet kommunikation.

Elever med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att *utveckla sin förmåga att kommunicera på modersmålet* och på så sätt kunna utveckla *sin identitet och sin flerspråkighet*. Det betyder att undervisningen i kommunikation ska stödja elevernas identitetsutveckling i nära samspel med deras språkutveckling. Den ska också stimulera elevernas flerspråkighetsutveckling så att de kan använda modersmålet, svenska och andra språk i sin kommunikation beroende på vilken situation de befinner sig i.

Att skapa delaktighet

Att elever upplever delaktighet är avgörande för lärandet, utvecklingen och deras möjlighet att vara aktiva medborgare. Erfarenheter visar att elever i anpassade grundskolan riskerar att möta olika hinder för delaktighet i skolan och i samhället i stort.¹ Undervisningen i anpassade grundskolan har därför en viktig uppgift att förbättra elevernas möjligheter till delaktighet. Det kan handla om att eleverna får förutsättningar att vara delaktiga i gemensamt lärande, i olika undervisningssituationer, i kamratgemenskapen samt i vardagens aktiviteter och i samhället.

¹ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet. (2020). *Begränsade livsval – situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning*

Eleverna behöver eleverna olika mycket stöd. För att skapa förutsättningar för elevernas delaktighet måste stödet anpassas så att vuxnas omsorg inte inkräktar på elevernas autonomi och begränsar deras aktiva deltagande i undervisningen.

För att kunna delta i undervisningen och få möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleverna också en miljö där omgivningen anpassar redskapen och kommunikationen efter elevernas förutsättningar.

Det finns flera aspekter av delaktighet som är viktiga i undervisningen. Tre av dessa handlar om att eleverna ska få utveckla sitt språk, uppleva engagemang och utveckla autonomi. Syftestexten i kommunikation lyfter fram hur undervisningen i ämnesområdet ska bidra till att utveckla dessa aspekter av delaktighet. De tre avsnitt som följer handlar om hur eleverna genom undervisningen ska få möjlighet att

- utveckla sitt språk och sitt självbestämmande
- uppleva engagemang i form av intresse för att delta i, ta emot och tolka olika former av kommunikation
- utveckla autonomi i form av tilltro till sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig.

Utveckla språket

Förmågan att kommunicera är central för att uppleva delaktighet. Kommunikation är en social process där eleven kan dela upplevelser och erfarenheter med andra. Fungerande kommunikation bygger på ömsesidighet och gemenskap med omgivningen och är en förutsättning för lärande. Kommunikation kan till exempel ske genom kroppsspråk, språk, tecken, bilder och symboler.

I undervisningen i ämnesområdet kommunikation ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper att *kommunicera med andra* för att därigenom även kunna utveckla *sitt språk och sitt självbestämmande*. De ska också få utveckla *förståelse av ord och begrepp*. Att ha ett ordförråd för att kunna berätta om och reflektera över en upplevelse är betydelsefullt för den egna personliga utvecklingen, för lärande och för att bli förstådd av andra. Utvecklingen av språket och förmågan att kommunicera går som en röd tråd genom hela kursplanen i ämnesområdet kommunikation.

Uppleva engagemang

Engagemang är en egenupplevd aspekt av delaktighet. Engagemang går inte att avkräva någon annan. Men genom att skapa bra förutsättningar, till exempel genom att en aktivitet är tillgänglig och att det finns goda möjligheter att göra saker tillsammans, kan en individs engagemang påverkas positivt. Det är avgörande hur eleverna och deras engagemang möts av läraren eftersom det kommer att påverka deras fortsatta nyfikenhet och intresse. Kursplanen i

kommunikation betonar att undervisningen ska stimulera elevernas *intresse för att delta i, ta emot och tolka olika former av kommunikation*. Att behärska olika former för kommunikation skapar förutsättningar för delaktighet och självbestämmande såväl i samhället som i skolan.

Utveckla autonomi

Tilltro till den egna förmågan är ofta en förutsättning för att vi människor ska våga pröva, undersöka, reflektera och fatta beslut i vardagen. Det är därmed också en förutsättning för att utvecklas och få nya erfarenheter. Undervisningen kan bidra till ökad tilltro till den egna förmågan genom att eleverna får tillfälle att pröva sig fram och får uppleva att de lyckas.

Kursplanen i kommunikation lyfter fram att eleverna ska få *tilltro till sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften*. Att känna att man är en person som kan påverka andra är viktigt för att utveckla identiteten och jag-uppfattningen, men även för att öka intresset och lusten att kommunicera. När eleven själv ges möjlighet att initiera kommunikation och få tydligt gensvar skapar det goda förutsättningar att utvecklas.

Tal och andra former för kommunikation

I kursplanen i ämnesområdet kommunikation anges att undervisningen ska ge eleverna möjlighet att *utveckla tal och andra former för kommunikation*. Formuleringen pekar på att det finns många olika sätt att kommunicera, däribland genom tal, taktila tecken, teckenspråk, skrift, konkreta symboler, bilder, gester, ljud och digitala verktyg. För att eleverna ska utveckla sin förmåga att samspela och samtala med andra behöver de tillgång till den kommunikation som de lättast kan ta till sig och uttrycka sig med.

Men undervisningen behöver också ge eleverna möjlighet att utveckla fler sätt att samspela och samtala på för att stärka deras delaktighet. Det behövs därför en kartläggning av varje elevs förutsättningar för att få kunskap om hur eleven föredrar att samspela och samtala; det kan till exempel bero på hur eleven ser och hör. För elever med synnedsättning kan exempelvis konkreta symboler vara ett bättre alternativ än bildstöd. Det är bra att vara uppmärksam på hur omgivningsfaktorer som till exempel störande ljud och motljus påverkar elevernas förutsättningar att delta i, ta emot och tolka olika former av kommunikation.

Läraren har en betydelsefull roll i arbetet med att stödja elevernas utveckling av förmågan att samspela och samtala. Det är inte ovanligt att elever tar initiativ till kommunikation med mycket små signaler och att omgivningen inte uppfattar detta. En upprepad gest kan till exempel betyda att eleverna berättar om något som de har varit med om, vill göra eller har känslor inför. Läraren kan då bekräfta gesten genom att tillsammans göra gesten och samtidigt bekräfta med till exempel tal eller tecken. Eleverna får på så sätt uppleva att kommunikationen lönat sig. Med ett sådant förhållningssätt kan man undvika att undervisningen fastnar i att

vuxna instruerar eller frågar eleverna i syfte att se en handling eller få ett svar. Läraren kan också uppmuntra eleverna att kommunicera med kamraterna och inte bara vända sig till vuxna. Även här är lärarens roll viktig.

Att filma i verksamheten kan vara värdefullt för att få syn på elevernas individuella, kommunikativa signaler och initiativ. Genom att analysera filmerna blir det lättare att uppmärksamma och tolka elevernas signaler och utgå från dessa i den fortsatta undervisningen.

Verktyg för kommunikation

Genom undervisningen ska eleverna också ges möjligheter att utveckla *kunskaper om hur olika verktyg för kommunikation kan användas*. Det kan handla om digitala verktyg med applikationer för läs- och skrivutveckling. Det kan också handla om att använda bildstöd med talsyntes och att ritprata. Ritprat är ett pedagogiskt stöd som används för att tydliggöra, visualisera och göra kommunikationen mer begriplig och hanterbar genom att rita bilder. Undervisningen ska utgå från elevernas individuella behov av olika typer av verktyg för att de ska kunna kommunicera mer självständigt.

Söka information

Eleverna ska också få utveckla *kunskaper om hur man söker information från olika källor*. Undervisningen behöver ge eleverna förutsättningar att söka information, till exempel på skyltar, i scheman över dagen eller i digitala verktyg. Därigenom får de förutsättningar att navigera i vardagen och därmed bli mer självständiga.

Skriftspråkliga aktiviteter och olika texter

I undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla *förmågan att läsa, skriva och delta i skriftspråkliga aktiviteter*. Genom att arbeta med skriftspråkliga aktiviteter får eleverna ökad förståelse för bokstäver, ord, ordbilder och skriven text som de möter, till exempel i böcker, reklam och på skyltar.

Genom att få ta del av olika slags texter i undervisningen får eleverna möjlighet att uppleva lusten och glädjen i att dela läsoplevelser med andra. Eleverna ska därför få *möta och uppleva olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande*. Scenkonst och estetiskt berättande kan innebära att eleverna ser en teaterföreställning eller en konstutställning tillsammans. Det kan vara ett sätt att ge eleverna förutsättningar att utveckla sitt språk och sin förståelse för omvärlden och sig själva.

Kommunicera på engelska

Alla elever ska i undervisningen få möta *det engelska språket i olika sammanhang*. Genom att få möjlighet att lära känna ord, sånger och filmer på engelska utifrån elevernas intresse kan de bli mer delaktiga i ungdomskulturen och mer självständiga i sammanhang där engelska används, till exempel i digitala medier och i möten där engelska är ett gemensamt språk.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för kriterierna för bedömning av kunskaper. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intressen. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning.

De långsiktiga målen i ämnesområdet kommunikation är

- *förmåga att uttrycka sig och kommunicera i olika sammanhang,*
- *förmåga att tolka olika texter och andra former av kommunikation, och*
- *förmåga att söka information från olika källor.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpliga för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 1–3 att eleverna ska möta innehållet *språkets struktur, till exempel gemener och versaler*. Det innebär att språkets struktur är obligatoriskt innehåll under årskurserna 1–3, men undervisningen kan lika gärna behandla skrivriktning eller ords ändelser för att ge kunskaper om språkets struktur.

Att tänka på i arbetet med det centrala innehållet

Undervisningen utgår med fördel från gemensamma upplevelser och elevernas tidigare erfarenheter för att skapa sammanhang och mening. Om innehållet är nytt för eleverna är upplevelserna och sinnesintrycken extra viktiga för deras förståelse. Det är ofta meningsfullt att tänka i helheter i undervisningen och se hur innehåll från olika ämnesområden kan integreras i en och samma aktivitet. Undervisningen behöver sträva efter att upprepa aktiviteter och upplevelser för att befästa innehållet. Det ger eleverna större möjligheter att förstå sammanhanget.

Inom alla ämnesområden finns centrala begrepp som är viktiga att uppmärksamma och arbeta med för att utveckla elevernas språk och förmåga att kommunicera. Genom att läraren benämner föremål och händelser – inte bara verbalt utan även med visuellt stöd och andra former för kommunikation – kan eleverna bli mer delaktiga. Hur lyhörd läraren är för elevernas kommunikation är i sin tur betydelsefullt för deras möjlighet att utvecklas.

Innehållet i ämnesområdet kommunikation

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fem kunskapsområdena ”Samspela, tala och samtala”, ”Avläsa, läsa och skriva”,

”Texter”, ”Informationssökning” och ”Engelska”. Innehållspunkter som handlar om det engelska språket är alltså samlade i det separata kunskapsområdet ”Engelska”. De andra fyra kunskapsområdena handlar genomgående om undervisningen i svenska och, om det är aktuellt, ett annat modersmål än svenska. De exempel på undervisning som beskrivs i texten nedan är tänkta som ett stöd för läraren att tolka skrivningarna i kursplanerna och omsätta dem till konkret undervisning. Det finns många andra sätt att arbeta med det centrala innehållet.

Samspela, tala och samtala

Det här kunskapsområdet handlar om att samspela, tala och samtala i olika former. I undervisningen får eleverna möta ett innehåll som ger dem förutsättningar att göra sig förstådda och förstå andra för att på så sätt kunna kommunicera i de olika sammanhang och miljöer de vistas i. Det finns goda möjligheter att låta innehållet i kunskapsområdet gå som en röd tråd genom undervisningen i alla ämnesområden.

Olika former av kommunikation i årskurserna 1–3

I årskurserna 1–3 ska eleverna få möta ett innehåll som handlar om *kommunikation i olika sammanhang*. Förutom i klassrummet finns många möjligheter att utveckla elevernas förmåga att kommunicera, till exempel vid besök i närsamhället, vid utflykter i naturen och i samband med kulturupplevelser.

Eleverna ska i undervisningen få möjlighet att använda *kroppsspråk, tecken, tal och andra former för kommunikation*. Andra former för kommunikation kan vara taktilt teckenspråk, konkreta symboler, bilder, beröring, ljud och digitala verktyg.

Eleverna ska också ges möjligheter att utveckla kunskaper i att *uttrycka känslor och avsikter samt att tolka andras uttryck*. Det kan till exempel ske genom att dramatisera och gestalta känslor eller genom att arbeta med bilder som visar olika känslouttryck. Omgivningen kan även förtydliga samspel och samtal genom sociala berättelser eller genom att rita bilder, så kallat ritprat. På så sätt kan undervisningen stödja eleverna i att förstå och sätta ord på känslor och avsikter och därigenom få redskap för att uttrycka egna och tolka andras känslor.

I de fall omgivningen har svårt att tolka elevernas kommunikation kan undervisningen fokusera på de signaler och gester som de använder. Om en elev till exempel upprepade gånger rör en kroppsdel på samma sätt eller använder samma ljud kan eleven och läraren tillsammans arbeta fram en gemensam överenskommelse för vad signalen eller gester står för. De kan till exempel komma överens om att en gest betyder att eleven säger sitt namn eller vill göra något speciellt. Läraren kan då bekräfta detta varje gång hen gör gester. Att filma är värdefullt för att få syn på elevernas små signaler till kommunikation.

Turtagning, initiera och avsluta

Undervisningen i årskurserna 1–3 ska ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om *grundläggande strukturer för kommunikation*. Turtagning samt att *initiera samspel eller samtal*. Turtagning är en viktig del i all kommunikation. När eleverna får erfarenheter av hur turtagning går till i olika situationer och hur man initierar och avslutar ökar förståelsen för hur man samspekar och samtalar.

Det är möjligt att arbeta med samma ritualer varje dag i undervisningen för att förstärka och modellera hur kommunikation kan se ut i olika situationer. Samlingen vid lektionens början kan till exempel vara ett utmärkt tillfälle att öva på turtagning och samspel.

Ett annat exempel på hur elever kan få erfarenheter av turtagning är att eleverna alltid bemöts på samma sätt på morgonen. ”Hej!”, ”Välkommen till skolan!” eller ”Vad kul att se dig!” Ibland kan det ta tid att få respons av en elev, så det är viktigt att ge sig tid att vänta in ett gensvar, till exempel genom att eleven blinkar eller rör en kroppsdel. På så sätt kan kommunikationen bli mer på lika villkor.

Kommunikationsverktyg

Eleverna i årskurserna 1–3 ska ges möjligheter att utveckla kunskaper om *kommunikationsverktyg* och *hur de kan användas för att förstärka elevens kommunikation*. Det kan handla om både analoga och digitala verktyg som erbjuder exempelvis bildstöd, samtalskortor, ritprat eller talsyntes. Att kunna använda olika kommunikationsverktyg ökar elevernas möjligheter till delaktighet och självbestämmande.

Olika former av kommunikation i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter undervisningen om *kommunikation i olika sammanhang och miljöer*. Eleverna ska nu också få möta ett innehåll som handlar om att *ställa frågor, svara och ge kommentarer*. Efter hand ska undervisningen också behandla hur man kan uttrycka *känslor* och *avsikter*, och i årskurserna 4–9 även *kunskaper och åsikter på olika sätt* samt hur man kan *beskriva och berätta i olika sammanhang och med olika syften*.

Undervisningen fortsätter också att behandla och vidareutveckla innehållet *grundläggande strukturer för kommunikation*. Förutom att fokusera på hur man initierar och avslutar samspel eller samtal ligger fokus i undervisningen i årskurserna 4–9 även på hur man *upprätthåller* samspel eller samtal. Att upprätthålla samspel och samtal förutsätter att omgivningen ger eleverna tid att reflektera över och bearbeta information i ett samtal. Det är betydelsefullt att inte för snabbt dra slutsatsen att en elev avslutat samtalet.

Undervisningen fokuserar genom alla årskurser på *kommunikationsverktyg* och *hur de kan användas för att förstärka elevens kommunikation*. I årskurserna 4–9 ska undervisningen även ta upp *möjligheter och risker vid kommunikation i digitala medier*. I samband med att eleverna använder digitala tjänster kan undervisningen ta upp detta. Varför ska man till exempel inte skicka bilder på sig

själv till okända personer på internet? Vem är det som har skrivit en viss text och vad vill personen berätta? Vad är verklighet och vad är fantasi?

Avläsa, läsa och skriva

Det här kunskapsområdet handlar om att avkoda, läsa och förstå text. Det handlar också om strategier för att skriva. Innehållet ger eleverna förutsättningar för delaktighet och självständighet i ett samhälle där de ständigt omges av text.

Avläsa, läsa och skriva i årskurserna 1–3

Undervisningen i årskurserna 1–3 ska handla om *bokstavsformer och sambandet mellan ljud och bokstav*. Att förstå sambandet mellan bokstäverna och deras ljud är en del i att kunna använda *strategier för att avkoda och förstå enkla ord*, till exempel namn på kamrater och ord på skyltar. Då finns möjlighet att arbeta med bilder och lyssna till vilket ljud som inleder orden. Det finns också digitala verktyg med applikationer där eleverna kan öva på kopplingen mellan ljud och bokstav. Eleverna kan till exempel skriva in första bokstaven till en bild och se hur hela ordet framträder. Det kan vara början till att skriva och läsa hela ord. I undervisningen finns också möjlighet att arbeta med rim och ramsor för att utveckla den språkliga medvetenheten och förståelsen för sambandet mellan ljud och bokstav.

Eleverna ska få möjlighet till *kommunikation om innehållet i olika texter*. I arbetet med enkla ord och texter är det betydelsefullt att undervisningen ger eleverna förutsättningar att kommunicera om det de läser för att de ska få en fördjupad förståelse av innehållet. Under kunskapsområdet ”Texter” nämns de typer av texter som eleverna ska möta i undervisningen.

Att kommunicera om innehållet i olika texter bidrar också till att eleverna utökar sitt ordförråd. Undervisningen kan synliggöra orden i texterna, till exempel genom att klassen tillsammans tittar på bilder för att få förståelse för innehållet och orden.

Strategier för att skriva

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna få möjlighet att utveckla *strategier för att skriva enkla ord*. Lärare och elever kan tillsammans ljuda och lyssna på bokstavsljuden, till exempel utifrån bilder, namn och föremål. Att använda handalfabetet kan vara ett stöd för elever vid skrivandet, bland annat eftersom tecknen finns kvar längre i tid än själva bokstavsljudet. Därefter kan man gemensamt skriva bokstäverna och orden. Det finns också möjlighet att utgå från bilder och samtala om vilka ord och fraser som ska stå ihop med bilderna, för att sedan ljuda och skriva orden tillsammans. Det finns också möjlighet att skriva ord utifrån vad man har upplevt tillsammans.

Många digitala verktyg är till god hjälp för att utveckla strategier för att skriva. I undervisningen ska eleverna få möjlighet att skriva berättelser med hjälp av bildkort och digitala verktyg. Med hjälp av analoga och digitala bildstöd och

bildkort kan eleverna på så sätt bygga upp egna korta berättelser. Det kan handla om att bygga upp ett händelseförlopp som eleverna upplevt tillsammans, till exempel att grilla korv i skogen.

Eleverna ska också få möta ett innehåll som handlar om *språkets struktur*. Det kan till exempel handla om att arbeta med skrivriktning, gemener och versaler.

Avläsa, läsa och skriva i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter undervisningen om strategier för att avkoda enkla ord till att även handla om att *avkoda och förstå enkla ord och meningar*. Eleverna ska även ges fortsatta möjligheter till *kommunikation om innehållet* i olika texter. Progressionen ligger i att undervisningen i årskurserna 7–9 även fokuserar på att *återge delar av innehållet* i en text. Det här kan till exempel innebära att läsa en text tillsammans i undervisningen och därefter lyfta ut betydelsebärande ord ur texten samt använda bilder, illustrationer och foton för att stödja eleverna i att återberätta händelseförloppet.

I de högre årskurserna ska eleverna utifrån sina förutsättningar få möta ett innehåll som handlar om *att skriva för hand och med digitala verktyg* för att på så sätt få lära känna de två sätt att uttrycka sig skriftligt som finns i vår kultur.

Undervisningen fortsätter genom alla årskurser att fokusera på *språkets struktur*, till exempel ords böjningsformer, ordföljd och meningsbyggnad.

Texter

Det här kunskapsområdet handlar om texter som undervisningen ska behandla. Kunskapsområdet tar upp skönlitteratur, sakprosa och digitala texter. Därigenom får eleverna förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Texter i årskurserna 1–3

Undervisningen i årskurserna 1–3 ska ge eleverna möjlighet att möta innehållet *skönlitteratur för barn* i form av *rim, ramsor, sånger, bilderböcker och sagor*. Läraren kan med fördel välja texter där det är lätt att uppfatta början och avslut och med en upprepande struktur. Rim, ramsor och sånger bygger ofta på upprepning och rytm och kan förstärkas med rörelser och tecken.

Det är ofta värdefullt att arbeta med samma text många gånger och i olika former, till exempel genom att rita, titta på film, dramatisera, prata om och läsa och lyssna till texten tillsammans om och om igen. På så sätt ges eleverna möjlighet att bredda och fördjupa sin förståelse av texten och dess struktur. Lärare och elever kan också tillsammans skriva sagor utifrån en fast struktur, till exempel ”Det var en gång ... som bodde i ett ... och dit kom en ...”

Det kan även vara värdefullt att använda fysiska föremål och sinnesupplevelser i arbetet med texter för att förstärka och tydliggöra upplevelsen för eleverna. En

fläkt kan till exempel illustrera att det blåser och vattendroppar att det regnar. Det finns även taktila böcker att använda i undervisningen.

Sakprosatexter

I undervisningen ska eleverna få arbeta med *sakprosatexter för barn* i form av *beskrivande och förklarande texter*. Det kan handla om sakprosatexter som är användbara i de övriga ämnesområdena och i olika sammanhang i vardagen.

Det är också betydelsefullt att arbeta med och samtala om sakprosatexterna för att öka elevernas förståelse av innehållet. Det kan handla om att ställa frågor om det som man vill veta innan man läser, leta svar på frågor i texten eller samtala om texten genom enkla frågor.

Texter som kombinerar ord och bild

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna få möta ett innehåll som handlar om *texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer*. Det kan handla om film, webbtexter, spel och teaterföreställningar. Eleverna kan både få möta andras texter och skriva själva i digitala miljöer.

Texter i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter undervisningen att ta upp skönlitteratur och sakprosatexter för barn och ungdomar, men eleverna får nu komma i kontakt med fler typer av texter, däribland myter, lyrik, dramatik samt instruerande och argumenterande texter.

Instruerande texter kan till exempel handla om recept eller tydliga och lättolkade instruktioner för att rita något, exempelvis en sol som ska färgläggas gul. Det kan också handla om bildstöd för att packa sin egen ryggsäck eller städa ett rum. Om eleverna får övning i att använda den här typen av instruerande texter möjliggör det ökad självständighet i vardagen.

Argumenterande texter i årskurserna 7–9 kan handla om insändare i barn- eller ungdomstidningar. Att få ta del av texter där personer uttrycker sina åsikter kan öka förståelsen för att människor har olika åsikter. Det kan också stimulera till att svara eller uttrycka en annan åsikt. Klassen kan tillsammans formulera argument i en text om något som engagerar eleverna när det gäller skolan, fritiden eller världen.

I årskurserna 7–9 tillkommer även *texter som kombinerar ord, bild och ljud* som ett obligatoriskt innehåll. Eleverna kan till exempel få ta del av filmer och spel eller själva få skapa kombinerade texter med hjälp av digitala verktyg.

Informationssökning

Det här kunskapsområdet handlar om att söka information i olika källor. Genom att söka upp och tolka information i sin egen vardag får eleverna förutsättningar att vara delaktiga och självständiga i det som rör den egna personen.

Informationssökning i årskurserna 1–3

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna möta ett innehåll som handlar om *informationssökning i några källor och vardagssituationer*. De kan till exempel ges möjlighet att söka information på webbplatser för barn eller i andra digitala miljöer. När undervisningen utgår från den information eleverna efterfrågar och behöver i en situation kan informationssökningens betydelse bli tydlig.

Det är också viktigt att kunna tolka och förstå sin omgivning även innan man kan läsa bokstäver och ord. Eleverna omges bland annat av skyltar, bilder och logotyper som kan stimulera nyfikenheten och tilltron till förmågan att tolka information i omgivningen.

Informationssökning i årskurserna 4–9

I de högre årskurserna fortsätter undervisningen att behandla *informationssökning i olika (i 4–6 elevnära) källor*. Progressionen ligger i att eleverna får möta informationssökning i allt fler sammanhang och källor. För elever som har ett annat modersmål än svenska kan det till exempel handla om att söka information om kultur eller samhällen i områden där modersmålet talas.

Engelska

Det här kunskapsområdet handlar om engelska ord och fraser samt engelska i digitala medier. Vi omges av engelska i vardagen och att förstå och kunna använda enkla ord och uttryck skapar förutsättningar för ökad delaktighet.

Engelska i årskurserna 1–3

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna möta *engelska ord i bekanta och elevnära sammanhang*. Det kan vara ord för föremål, färger, siffror eller egennamn.

Eleverna möter ofta engelska ord när de tittar på film eller använder digitala verktyg och tjänster. Då finns det möjligheter att arbeta med engelska ord och uttryck som är elevnära, till exempel hälsningsfraser, fraser i lekar och ord för sådant eleverna vill göra sökningar på i sökmotorer och webbsidor för barn.

För att göra skillnaden mellan svenska och engelska konkret kan man till exempel använda en bild av den engelska flaggan när man arbetar med engelska. På så sätt kan det bli tydligt för eleverna att det handlar om olika språk.

Engelska i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter undervisningen om *engelska ord*, och progressionen ligger i att eleverna möter fler ord och även *fasta språkliga uttryck i bekanta och elevnära sammanhang*. Det kan vara uttryck för att inleda och avsluta samtal, artighetsfraser eller fraser för att berätta om sig själv.

I årskurserna 4–9 finns även innehållet *engelska i digitala medier*. Det kan handla om ord som eleverna möter när de navigerar i digitala medier eller som de möter när de tar del av till exempel musik och film för barn och ungdomar på engelska.

Kommentarer till kursplanens kriterier för bedömning av kunskaper

Bedömningskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Bedömningskriterier finns för två nivåer i slutet av årskurs 9 – grundläggande kunskaper och fördjupade kunskaper. Bedömningskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

I anpassade grundskolans ämnesområden sätts inte betyg. Läraren använder bedömningskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnesområdet. Det kan vara skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen (IUP) som görs en gång per år i anslutning till ett utvecklingssamtal. På så sätt får läraren underlag att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller ges särskilt stöd. Det blir också ett underlag för att säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnesområdet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till bedömningskriterierna.

I anpassade grundskolans ämnesområden ska bedömningen göras med hänsyn till varje elevs individuella förutsättningar. Det innebär att bedömningen behöver anpassas till varje elevs behov och förutsättningar, på samma sätt som undervisningen behöver anpassas för att möta varje elevs utvecklingsmöjligheter, färdigheter och förmågor.

Kriterierna för bedömning av grundläggande kunskaper beskriver den nivå som undervisningen ska ge samtliga elever möjligheter att nå utifrån sina individuella förutsättningar. Kriterierna för bedömning av fördjupade kunskaper beskriver en nivå där eleven kommit längre i lärandet, men även här görs bedömningen utifrån elevens individuella förutsättningar. För elever som lätt når kriterierna för fördjupade kunskaper bör skolan överväga om eleven i stället ska få undervisning utifrån kursplanen för motsvarande ämne. Det är rektorn som i så fall beslutar om detta.

Läraren fäster större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleven fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att bedömningskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

För att bedömningskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för bedömning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så sätt ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt.

Begreppet delta i kriterierna för bedömning av kunskaper

I bedömningskriterierna är *delta* ett nyckelbegrepp som endast återfinns på nivån för grundläggande kunskaper, medan nivån för fördjupade kunskaper innebär att eleven tar en mer självständig roll. Oavsett nivå ska eleven bedömas efter sina förutsättningar. Begreppet delta är tänkt att ange ett konstaterat aktivt deltagande av eleven. Till exempel står det i bedömningskriterierna för kommunikation att eleven *deltar i att söka elevnära information*. Här behöver läraren avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven verkligen har deltagit.

En förutsättning för ett aktivt deltagande är att eleven erbjuds ett sammanhang som är meningsfullt, begripligt och hanterbart för eleven. För att kunna visa sina kunskaper behöver eleven alltså uppleva kognitiv och emotionell närvaro, inte bara vara fysiskt närvarande. Dessutom behöver läraren kunskap och kännedom om den enskilda eleven och elevens sätt att reagera och kommunicera för att kunna avgöra när eleven deltar. En elev kan behöva uppleva en aktivitet många gånger innan hen börjar visa sitt aktiva deltagande.

Kriterierna för bedömning av kunskaper i ämnesområdet kommunikation

I ämnesområdet kommunikation bedöms elevens språkförmåga med utgångspunkt i de former av kommunikation som eleven använder och behöver utveckla för att stärka sin delaktighet. Det kan till exempel handla om kommunikation med tal, tecken, taktilt teckenspråk, skrift, konkreta symboler, bilder, gester, ljud och digitala verktyg. Bedömningen förutsätter att läraren har kunskap om hur eleven kan använda syn, hörsel och känsel för att uppfatta och tolka uttryck, om hur eleven visar sin förståelse och om hur eleven föredrar att uttrycka sig.

Kommunikation är ett ämnesområde där undervisningen ska ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera på svenska, men även på engelska och, om det är aktuellt, ett annat modersmål än svenska. Därför behöver alla lärare som undervisar eleven i kommunikation, oavsett språk, samarbeta om att formulera omdömen om elevens kunskaper i ämnesområdet.

När det gäller skriftspråkliga aktiviteter, läsning och skrivande utifrån modersmålets särdrag kan det se väldigt olika ut beroende på språkets karakteristiska drag. Detta är något som lärarna behöver ta hänsyn till i både undervisningen och bedömningen. I undervisningen ska eleven också möta det engelska språket, men kunskaperna i engelska bedöms inte i relation till bedömningskriterierna annat än om det är elevens modersmål eller det språk eleven föredrar att använda i olika sammanhang.

Bedömningskriterierna är indelade i tre stycken.

- Det första stycket utgår från det första långsiktiga målet som handlar om att uttrycka sig och kommunicera.
- Det andra stycket utgår från det andra långsiktiga målet som handlar om att tolka texter och andra former av kommunikation.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om att söka information.

De exempel som används för att konkretisera nivån för fördjupade kunskaper är inte alltid kopplade till högstadiet, utan syftar till att belysa aspekter som kan vara relevanta att titta på i förhållande till det centrala innehållet i alla stadier.

Förmåga att uttrycka sig och kommunicera i olika sammanhang

Formuleringarna i det första stycket i bedömningskriterierna avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att uttrycka sig dels i samspel eller samtal, dels i skrift. Även elevens förmåga att tolka andras uttryck ingår i bedömningen.

*Eleven **kommunicerar** om elevnära ämnen och **initierar och avslutar** kommunikationen (grundläggande kunskaper).*

*Eleven **samtalar** om elevnära ämnen och **initierar, upprätthåller och avslutar** samtalet (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna ovan riktar lärarens bedömning mot elevens kommunikation i form av samspel eller samtal. Det vidare begreppet kommunikation, som används för grundläggande kunskaper, innefattar både samspel och samtal. Samspel kan uppstå med andra uttryck än språkliga. Samtal, enligt formuleringen för fördjupade kunskaper, kan uppstå när eleven och samtalspartnern förstår och uttrycker sig med språk i tal, tecken, taktilt teckenspråk, skrift eller annan form.

Aspekter av grundläggande kunskaper kan handla om att eleven använder språkliga eller icke-språkliga uttryck för att påkalla uppmärksamhet, ta kontakt och avsluta kommunikation. Formerna för den här kommunikationen kan till exempel vara tal, tecken, taktilt teckenspråk, skrift, konkreta symboler, bild, gester, ljud och digitala verktyg.

Aspekter av fördjupade kunskaper handlar i stället om att eleven kan ta initiativ till eller avsluta ett samtal där eleven använder språkliga uttryck i någon form. För fördjupade kunskaper ingår även bedömning av elevens förmåga att upprätthålla samtalet. Där kan en aspekt vara att eleven ingår i turtagning eller återknyter till samtalet efter avbrott för reflektion. Det kan till exempel handla om att eleven inte nöjer sig med samtalspartnerns första respons utan upprepar, justerar eller bygger vidare på sitt budskap.

*Eleven uttrycker avsikter och tolkar andras uttryck samt **deltar i att kommentera, beskriva och berätta** i olika sammanhang (grundläggande kunskaper).*

*Eleven uttrycker avsikter och tolkar andras uttryck samt **kommenterar, beskriver och berättar** i olika sammanhang och med **olika syften** (fördjupade kunskaper).*

Formuleringen ”uttrycker avsikter och tolkar andras uttryck” riktar lärarens bedömning mot elevens förmåga att förstå och göra sig förstådd i olika sammanhang. För både grundläggande och fördjupad nivå bedöms elevens förmåga att i samspel eller samtal uttrycka avsikter. Det kan till exempel handla om att eleven väljer och uttrycker vad eleven vill och inte vill göra eller frågar efter något föremål, någon aktivitet eller någon person. Läraren beaktar också elevens förmåga att tolka andras uttryck (vilket har koppling till kursplanens andra långsiktiga mål). Förmågan kan visas genom att eleven till exempel följer lärarens instruktion, besvarar ja- och nej-frågor samt reagerar och svarar på tilltal.

Den andra delen av formuleringarna ovan handlar avslutningsvis om elevens förmåga att kommentera, beskriva och berätta i olika sammanhang. Aspekter av fördjupade kunskaper kan vara att eleven gör detta på ett mer självständigt sätt och för skilda syften. Det kan visas i samband med att eleven reflekterar över och kommunicerar om en gemensam upplevelse eller en praktisk uppgift. Eleven kan exempelvis ge en enkel kommentar om sin känsla av glädje eller osäkerhet och beskriver vad hen har uppmärksammat, undersökt eller skapat. Det kan också handla om att eleven i efterhand använder dokumentation från tillfället för att berätta om det klassen har varit med om.

*Eleven **deltar i skrivrelaterade aktiviteter** (grundläggande kunskaper).*

*Eleven **skriver** kända ord (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna avser att rikta bedömningen mot elevens skrivande för hand eller med digitala verktyg. Aspekter av fördjupade kunskaper handlar om att eleven agerar mer självständigt i skrivandet och sätter ihop bokstäver till ord som eleven är bekant med eller sätter ihop ord till meningar. Utifrån behov kan eleven använda verktyg avsedda att stödja och kompensera vid skrivandet, till exempel talande tangentbord eller tal-till-text-applikationer (taligenkänning).

Förmåga att tolka olika texter och andra former av kommunikation

Det andra stycket i bedömningskriterierna fokuserar på elevens läsförmåga och förståelse av texter.

*Eleven **deltar i läsrelaterade aktiviteter** (grundläggande kunskaper).*

*Eleven **läser** ord och enkla meningar (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna riktar lärarens bedömning mot elevens läsning som, om eleven behöver det, kan ske med verktyg avsedda att stödja och kompensera vid läsningen, till exempel bildstöd eller text-till-tal-applikationer (talsyntes). Aspekter av fördjupade kunskaper handlar om en större självständighet i läsningen, vilket innebär att eleven helordsläser eller avkodar ord och på så sätt läser och förstår enkla meningar.

Eleven reagerar igenkännande på och deltar i kommunikation om innehållet i olika texter (grundläggande kunskaper).

Eleven visar förståelse av och kommunicerar om innehållet i olika texter. (fördjupade kunskaper).

Formuleringarna riktar bedömningen mot elevens reaktioner och reflektioner i arbetet med innehållet i texter, som kan omfatta både skönlitteratur och sakprosatexter. Att eleven reagerar igenkännande kan för grundläggande kunskaper handla om att eleven visar igenkänning efter att läraren har använt konkreta föremål eller illustrationer och berättat en kort berättelse vid upprepade tillfällen. Elevens förståelse av och kommunikation om texters innehåll kan i enlighet med formuleringen för fördjupade kunskaper, visas när eleven till exempel återberättar textens innehåll i ord eller bild, ställer frågor om texten eller kommenterar sin upplevelse av texten vid högläsning av skönlitteratur. Förståelsen kan också visas genom att eleven återberättar och följer anvisningarna i en instruktionsfilm bestående av ord, bild och ljud.

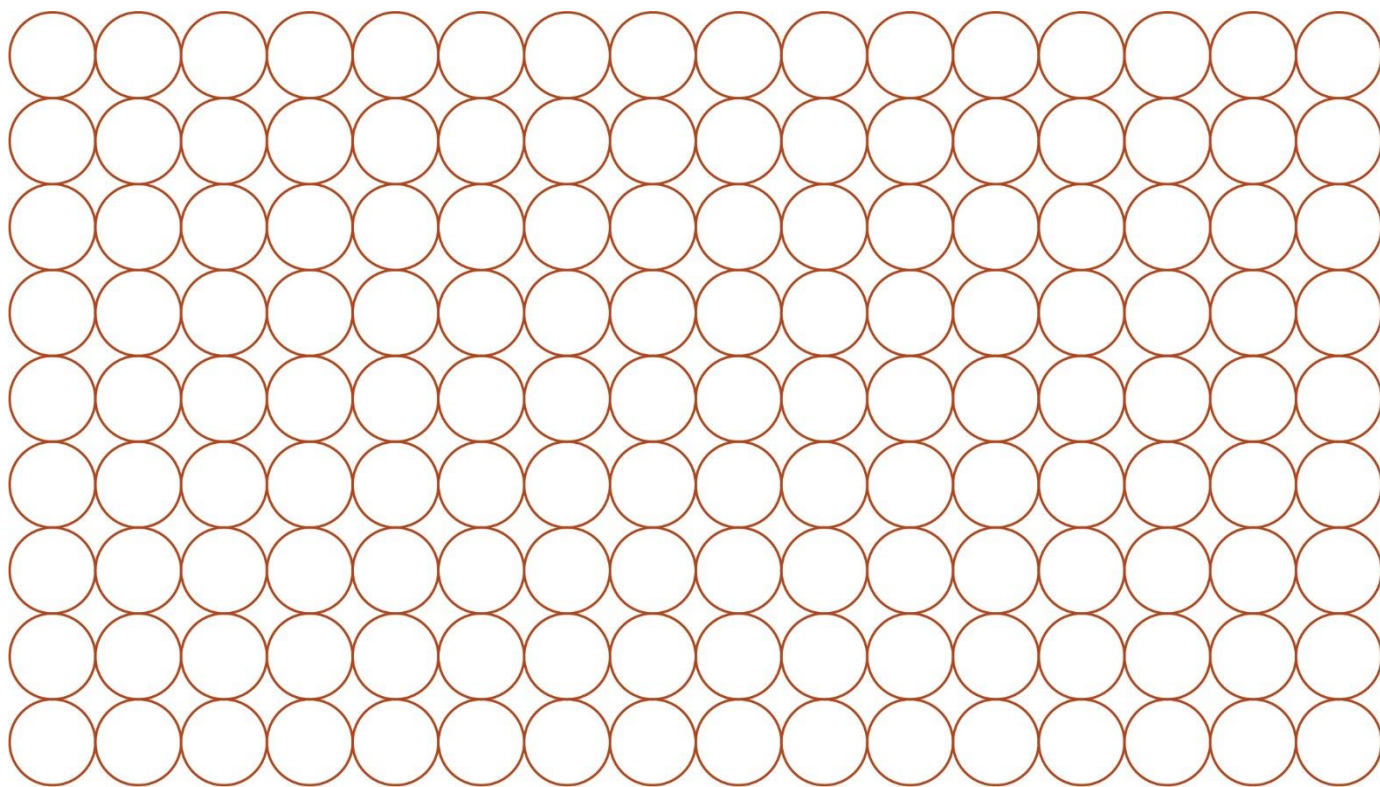
Förmåga att söka information från olika källor

Formuleringarna i bedömningskriterierna sista stycke fokuserar på elevens kunskaper i informationssökning.

Eleven deltar i att söka elevnära information från olika källor (grundläggande kunskaper).

Eleven söker elevnära information och information om samhället från olika källor (fördjupade kunskaper).

Aspekter av fördjupade kunskaper kan vara att eleven söker, hämtar och använder information med större självständighet och i flera olika situationer. Fördjupade kunskaper kan till exempel visas när eleven läser av och följer det egna schemat, använder skyltar i omgivningen för att ta sig till en specifik plats eller hämtar samhällsinformation i digitala applikationer för lokaltrafik, fritidsaktiviteter eller aktuella händelser.

Skolverket

www.skolverket.se